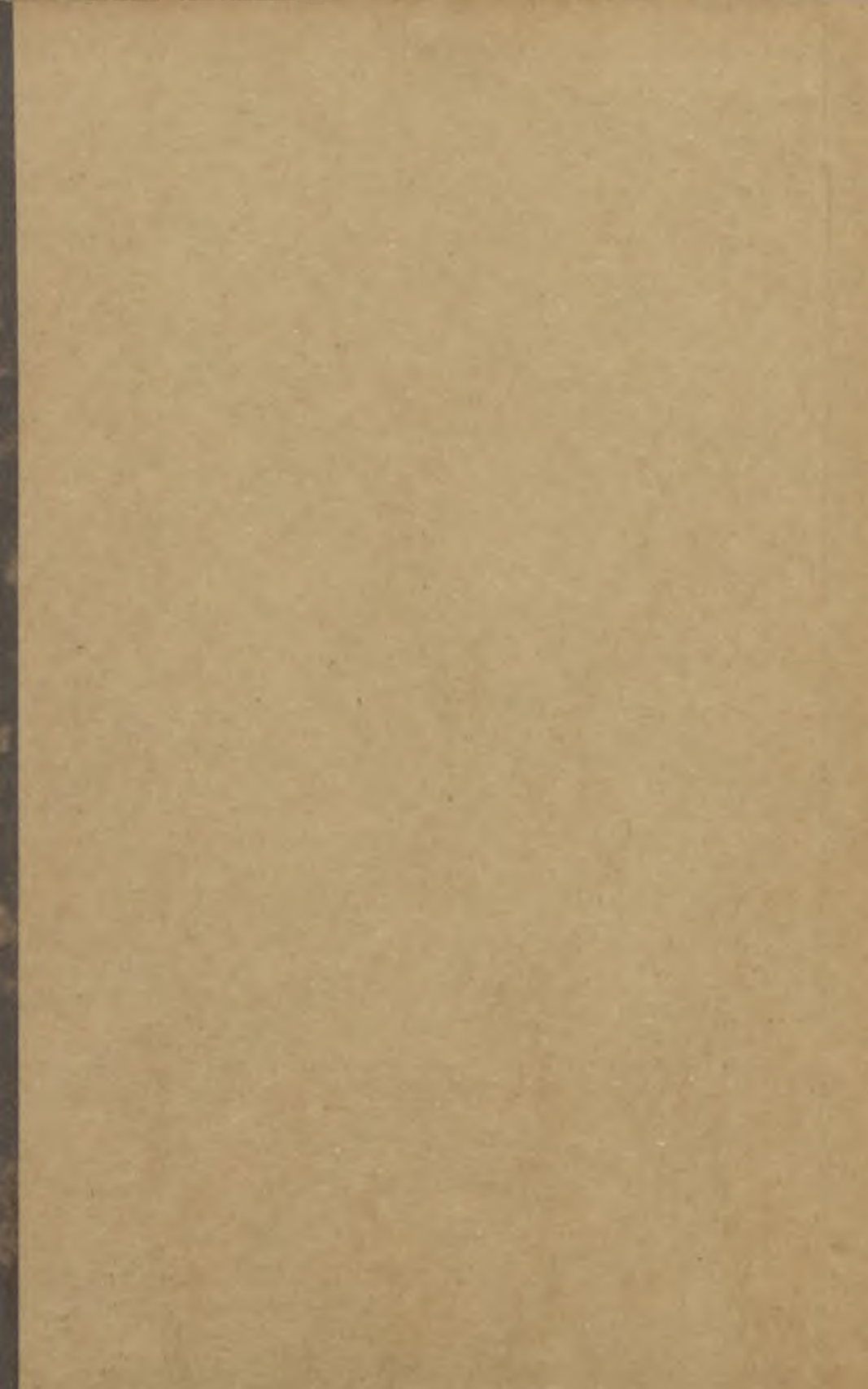

253.675

253675

MINERVA-KÖNYVTÁR

XXVII

ECKHARDT SÁNDOR

AZ
UTOLSÓ VIRÁGÉNEK

BUDAPEST, 1930

MINERVA-TÁRSASÁG

névvel 1921-ben tudományos társaság alakult. A társaság célja: a magyar szellemi élet történetének művelése. Tagja lehet a magyar tudomány minden barátja, aki az évi tagdíjat beküldi. A tagok a *Minerva* folyóiratot tagdíjuk fejében kapják.

A társaság vezetésére a következők választottak meg: Elnök: Gombocz Zoltán, alelnök: Hóman Bálint, titkár: Farkas Gyula, szerkesztő: Thienemann Tivadar.

A *Minerva-Társaságra* és a *folyóíratra* vonatkozó minden közlemény a *Minerva-Társaság* címére küldendő (Pécs, Központi Egyetem).

A Minerva-Társaság tagdíja: évi 8 pengő, amely részletekben is beküldhető. Előfizetés jogi személyeknek évi 12 pengő. Könyvkereskedésben 16 pengő.

*A póstatakarék-pénztári csekk számla száma: *38.688.*

MINERVA-KÖNYVTÁR

1. Huszti József: Platonista törekvések Mátyás király udvarában. 1925. 4.— P.
2. Thienemann Tivadar: Mohács és Erasmus. 1924. 4.— P.
3. Zolnai Béla: A látható nyelv. 1926. 2.— P.
4. Becker, C. H. porosz kultuszminiszter és Szekfü Gyula: Gragger Róbert emlékezete. 1927. 2.— P.
5. Hóman Bálint: A magyar történetírás első korszaka. 1927. 2.— P.
6. Máté Károly: A magyar önéletírás kezdetei. 1927. 2.— P.
7. Szerb Antal: Az udvari ember. 1927. 2.— P.
8. Fábián István: A francia konzervatívizmus filozófiai alapvetői. 1927. 1.— P.
9. Eckhardt Sándor: Sicambria. 1927. 2.— P.
10. Faludi János: Dudith András és a francia humanisták. 1928. 2.— P.
11. Máté Károly: Irodalomtörténetírásunk kialakulása. 1928. 2.— P.
12. Nagy József: Kornis Gyula mint kulturpolitikus. 1928. 2.— P.
13. Prohászka Lajos: Vallás és kultúra. 1928. 5.— P.
14. Zolnai Béla: Balassi és a platonizmus. 1928. 3.— P.
15. Tóth Béla: Rousseauista politikusok. 1928. 2.— P.
16. Keresztúry Dezső: A nemzeti klasszicizmus essay-irodalma. 1928. 2.— P.
17. Weszely Ödön: Pedagógiai alapfogalmak változása. 1928. 2.— P.
18. Szerb Antal: Magyar preromantika. 1929. 5.— P.
19. Eckhardt Sándor: Magyar humanisták Párizsban. 1929. 2.— P.
20. Zolnai Béla: Körmondát és tiráda. 1929. 3.— P.
21. Weszely Ödön: Az egyetem eszméje és típusai. 1929. 4.— P.
22. Farkas Gyula: Romános-romántos-romantikus. 1929. 2.— P.
23. Huszti József: Janus Pannonius és Anjou René. 1929. 2.— P.
24. Máté Károly: Sajtó és tudomány. 1929. 2.— P.
25. Thienemann Tivadar: Irodalomtörténeti alapfogalmak. 1930. 13.— P.
26. Kastner Jenő: Együgyű lelkek tüköre. 1929. 3.— P.
27. Eckhardt Sándor: Az utolsó virágének. 1930. 2.— P.
28. Nagy József: Gróf Klebelsberg Kuno mint publicista. 1930. 2.— P.

Szék (N. Szék. 0.10998)

27

AZ
UTOLSÓ VIRÁGÉNEK

ÍRTA

ECKHARDT SÁNDOR

BUDAPEST, 1930

253675

Különlenyomat a Minerva 1930. évi IX. évfolyamából.

A MAGYAR FOLKLORISTÁKAT már régóta foglalkoztatja egy sajtószerű magyar népének, melynek Kodály és Bartók újabban *A virágok vetélkedése* címet adták. Előfordulása elég ritka és ha azt tekintjük, hogy a dallamok, melyeken feljegyezték, igen régiesek s hogy előfordulási helyei is a legelszigeteltebb pontjai az országnak, mint a nyitrai Ghymes, Kolon, a Duna szigetén fekvő tolnamegyei Bogyiszló és a székelység, akkor már eleve gondolhatjuk, hogy itt egy igen régi énekkel van dolgunk, amit már különben, — igaz más okból, — folkloristáink is sejtettek.

Miután az eddig előkerült változatok eléggé szétszórtan jelentek meg és mindeddig senkisé sem csoportosította őket, hasznos lesz előbb felettük seregszemlét tartani.

1. A nyitrai megyei Kolon községben hárman jegyezték le elég fontos eltérésekkel a virágok vetélkedését. Ez a három feljegyzés különböző értékű. Mindhárom esetben az ú. n. *Szentiváni Énekek* fordul elő a virágok disputája, vagyis a szentivánnapi tűzgráznál énekelt dalegyvelegbe illeszkedik. Legelső, de legzavarosabb változatát adta már Erdélyi János (*Népdalok és mondák* 3, 149), tőle vette át Ipolyi Arnold (*Magyar Mythologia* 193).

2. Ennél a romlott és a többi változat nélkül érthetetlen szövegnél kétségtelenül többet ér a *Réső Ensel* Sándor kiadta koloni változat (*Magyarországi népszokások* 1866):

Vetekedik velem háromféle virág. Virágom véled elmegyek, virágom
tőled el sem maradok,

Egyik féle virág a szőlő szép virág:

Ne vetekedj velem te búza szép virág,

Mert bizony én velem szent misét szolgálnak. Virágom stb.

Szóval a szót mondja a búza szép virág:

Ne vetekedj velem te rózsza szép virág,

Mert bizony én velem szent misét szolgálnak. Virágom stb.

Ne vetekedj velem ivola szép virág,

Mert bizony én velem lányok dicsekednek. Virágom stb.

3. A legjobb koloni szöveget Kodály Zoltán írta le és adta ki „Zoborvidéki népszokások“ című dolgozatában (*Ethnogr.* XX. 1909, 34):

Oda vetekegyik háromféle virág. Virágom véled elmegyek, virágom
 tőled el sem maradok.
 Elsőféle virág a búza szép virág. Virágom véled elmegyek stb.
 Másik féle virág a szőlő szép virág. Virágom véled elmegyek stb.
 Harmadik féle virág a rózsza szép virág. Virágom véled elmegyek stb

Ne vetekegyik vélem, te szőlő szép virág. Virágom véled elmegyek stb.
 Mert bizony én vélem széles e világ él. Virágom véled elmegyek stb
 Ne vetekegyik vélem te rózsza szép virág. Virágom véled elmegyek stb.
 Mert bizony én vélem szent misét szolgálnak. Virágom véled elmegyek stb

Oda vetekegyik a rózsza szép virág. Virágom véled elmegyek stb.
 Ne vetekegyik vélem te szőlő szép virág. Virágom véled elmegyek stb.
 Mert bizony én vélem lányok dicsekednek. Virágom véled elmegyek stb.

Az Erdélyi-Réső Ensel-féle változatokban az az érdekes különbség van Kodály feljegyzéséhez képest a szerkezeti romlásokon kívül, hogy ott a rózsza helyett az *ivolya* (Erdélyi-Ipolyi) illetve *ivola* (Réső Ensel) vetekszik a szőlő és a búza virágával, bár Réső Enselnél az *ibolya* mellett még a *rózsza* is szerepel.

4. Kodály egy majdnem azonos szöveget talált még a nyitramegyei Ghymesen és ezúttal a dallamával együtt kiadta Magyar Népdalok (Rozsnyai 1906) című gyűjteményének 11. számú darabja gyanánt.¹ Ezt is a szentivánnapi tűzgyújtáskor énekelték. Itt a búza-, a szőlő- és a rózsavirág vetekszik egymással.

5. A nyitramegyei változatokhoz igen közel áll az az ének, melyet Lajtás László jegyzett fel a Tolnával átellenben fekvő Bogyiszló községben. Szíves engedelmével közlöm itt az ének pontos szövegét:

1. Kész veszedetni szép búzamezőben háromféle virág.
 Elsőnek elkezdte a szép búzavirág:
 Szebb vagyok, szebb vagyok mindannyiotoknál,
 Mer engem leszednek, az oltárra tesznek,
 Jézus szent testének imádnak ott engem.
2. Másodiknak kezdte a szép szőlővirág:
 Szebb vagyok, szebb vagyok mindannyiotoknál,
 Mer engem leszednek, az oltárra tesznek,
 Jézus szent vérének imádnak ott engem.

¹ A hallott szöveg pontosan csak a jegyzetekben 27. lap.

3. Harmadiknak kezdte a szép rózsavirág:
Kedvesebb vagyok én mindannyiotoknál,
Mer engem leszednek, bokrétába kötnek,
Legények, leányok adnak kedvesüknek.

6. Az **A r a n y - G y u l a i**-féle Népköltési Gyűjtemény I. kötetében (1872) (182. lap.) közölnek a kiadók egy változatot, de pontosan nem jelölik meg a forrást, csupán annyit mondanak: Szabó Samu gyűjtése a Marosszékből. Minthogy a következő változatok majdnem azonosak és pontosabb feljegyzéseken alapulnak, csupán az utolsó strófát írjuk ide, a szekfű szavait:

— Szóval felfelé a szép szegfűvirág:
Szűzek, szép leányok engemet leszednek;
Bokrétába kötnek, a templomba visznek
S a szeretőjüknek süvegébe tesznek!

7. **K o d á l y** Zoltán Kászonyfaluban, Csíkmegyében jegyezte le 1912-ben és Népdalok (Erdélyi Magyarország, Népies Irod. Társ. kiad. [1921] Rózsavölgyi) c. kötetében dallammal együtt kiadta, a 36. sz. alatt, ezt az éneket:

1. A búzamezőben
Háromféle virág,
A legelső virág
A szép búzavirág.	5. Felele nékiek
A szép szöllővirág:
„Szebb vagyok, jobb vagyok
Annyival náladnál,
2. A második virág
A szép szöllővirág,
Az harmadik virág
A szép szekfűvirág.	6. Mer ingemét visznek
Az oltár szögibe,
Ott ingem neveznek
Jézus szent véreinek.
3. Felele nékie
A szép búzavirág:
„Szebb vagyok, jobb vagyok
Annyival náladnál,	7. Felele nékiek
A szép szekfűvirág:
„Szebb vagyok s jobb vagyok
Annyival náladnál,
4. Mer ingemét visznek
Az oltári helyre,
Ott ingem neveznek
Jézus szent testének.“	8. Mer ingem leszédnek,
Koszorúba kötnek,
Legények, leányok
Kalapjukba tesznek.“

Az utolsó két sor helyett a dallam második felére ismétlés helyett így énekel a székely asszony:

Kevélyen viselnek,
Pokolra vettetnek.

8. Majdnem ugyanezt a szöveget jegyezte fel Bartók Béla Gyergyócsomafalván 1907-ben és ki is adta a dallammal együtt az előbb idézett gyűjtemény 45. száma gyanánt.

9. Vikár Béla egyik tanulmányában Firtos-Váraljáról (Udvarhelym.) közöl még egy töredéket, melynek folytatását azonban a közlő már elfelejtette:

A virág s a székfű együtt beszél vala,
Kék szényü viola azt hallgassa vala.²

A virágok vetélkedésének keletkezéséről idáig kétféle magyarázat bukkant fel a magyar néprajzi irodalomban. Az egyik inkább egy odavetett megjegyzés a Népköltési Gyűjtemény szerkesztői részéről, kik ugyan nem ismerték Ipolyi Arnold ide vonatkozó fejtegetéseit, de mégis észrevették, hogy ez az ének erősen elüt a többi népdaltól. Szerintük az úrvacsorára való célzás miatt valószínűleg „protestáns (kálvinista vagy unitárius) népszellem szüleménye (I, 564)“.

Már az eddig ismert variánsok előfordulási helyeiből következik, hogy ez a feltevés helytelen. Nyitramegye, hol annyi változat bukkant fel, katolikus vidék, de katolikus Csikmegye is, ahonnan a székelyföldi változatok előkerültek.

A másik magyarázat már tudományosabb jellegű: a romantikus képzeletű Ipolyi Arnoldtól ered és Vikár Béla fejtette ki részletesen tanulmányaiban.³ „Hasonlóképp az ősi egységből magyaráztam én már korábban a nyitramegyei palóc és a székely népköltési hagyományoknak a Szentiváni Énekből kimutatott feltűnő megegyezéseit. Különösen a Virágok vetélkedése, amelynek azóta, szerencsés kézzel, dallamát is felfedezték — Bartók Béla Gyergyócsomafalván és Kodály Zoltán Nyitramegyében, az eredeti lelőhelyen, szembeötlő bizonyosság erre a kapcsolatra. Mind tartalmával, mely nincs némi keresztényellenes szín híján, mind alakjával (betűrím, párhuzamosság, rímtelen sorvégek) legrégebbi költésünkben valónak mutatkozik.“⁴ Korábban ugyanis Ipolyi és Vikár a

² A szentiváni ének. Magyar Nyelvőr 1901, VIII. 361. Vikár szerint a virág itt csak a rózsát jelölheti.

³ A szentiváni ének. M. Nyelvőr 1901, VIII. 361 és Ösköltészetünk élő emlékei. Ethnogr. 1910, 65 l.

⁴ Ethnogr. 1910. 65. l.

szentivánnapi pogány eredetű szokásokhoz kapcsolták énekünket, sőt a virágokban bizonyos mitológiai szimbolumokat véltek felfedezni. „A pogánykori tűz- és szerelemünnep szer-tartásos énekeiből maradt ránk ez a két ősrégi ének. A szentivánnapi tűzgyújtás szokásával együtt mai napig megéltek néhány árpádkori faluban“, foglalja össze Ipolyi Arnold és Vikár Béla romantikus magyarázatait Kodály Zoltán.⁵ Vikár Béla ezenfelül még egy kiházasító dal töredékének tekinti a Virágok vetélkedését.⁶

A következőkben megkísérlem bebizonyítani, hogy e fejtegetéseknek csak az a része állhat fenn, amely a magyar és székely népköltés egységének újabb bizonyosságát látja a Virágok vetélkedésében. Meggyőződésem ugyanis, hogy az ének tudós eredetű, még pedig a keresztény középkor irodalmából keletkezett, hogy csak utólag, véletlen szótársítás útján került a szentivánnapi szokásokhoz és végül hogy nem kiházasító ének.

A filológus szeme ugyanis énekünkben könnyen felismerheti egy középkori irodalmi műfajnak kései népies hajtását, mely műfaj a középkori latin költészetben a *certamen*, *conflictus*, vagy *disputatio*, provençal nyelven *tenso*, *joc partit*, vagy *partimen*, franciául *jeu parti*, *débat* vagy *tenson*, olaszban a *tenzone* vagy *contrasti* nevet viseli. De igen elterjedt ez a műfaj a német és angol költészetben is.⁷

A verses disputatiók mellett a prózai formában írottak is el voltak terjedve és pl. a leghíresebb: a lélek és test vitája a magyar kódex-irodalomba is utat talált (*Visio Philii*

⁵ Magyar Népdalok, Rozsnyai (1906), 26 l.

⁶ Magyar Nyelvőr 1901, VIII, 361 kk.

⁷ A műfaj irodalma eléggé nagy. Nevesebb tanulmányok: Heinrich Knobloch: Die Streitgedichte im Provenzalischen u. Altfranzösischen. Diss. Breslau, 1886. — Ludwig Selbach: Das Streitgedicht in der altprov. Lyrik u. sein Verhältnis zu ähnlichen Dichtungen anderer Literaturen. Marburg, 1886. Ausg. u. Abhandl. Stengel, LVII). — Hermann Jantzen: Geschichte des deutschen Streitgedichts im Mittelalter. Breslau, 1896 (Germanistische Abhandlungen XIII). — Moritz Schneider: Rangstreitliteratur. Sitzungsberichte, Wien (Phil.-Hist. Kl.) 155 köt. Abh. 4. — H. Walther: Das Streitgedicht in der lateinischen Literatur des Mittelalters. München, 1920 (Quellen und Unters. zur lat. Philologie des MA. B. 5).

berti, Nádor-kódex). Hasonló versengés a drámában is sokszor előfordul.

Maga a vitázó műfaj, hol két, esetleg ritkábban több személy vagy tárgy egymással szembe állva önmagát dicséri, legtöbbször a másik rovására, tulajdonképen antik eredetű. A görögök disputázó hajlama teremtette meg és már Aristophanes alkalmazza a Felhőkben. Műfajjá különösen az enkomiasztikus irodalom segítségével fejlődött; valaminek dicsérete természetesen az ellenkező személy vagy dolog ócsárlását vonja maga után. Mindenki emlékszik pl. a régi magyar irodalomból ismert Kopaszság dicséretére, mely tulajdonképen egy ily görög enkomia magyar fordítása (Synesios püspök műve), és melyben természetesen a hajás emberek maradnak alul. Másrészt kétségtelenül erősítette a műfaj kialakulását az ekloga felvirágzása, melyben a pásztorénekverseny határozott dialógusformát ölt, kölcsönös ócsárlás és önmagasztalás formájában. A fabulában is gyakori az állatok vagy emberek versengése.

A római irodalomban azonban már tipikus *certamen*-eket találunk, melyeket ekkor még *comparatio*-nak neveznek. S ha Novius *Judicium mortis et vitae*-je elveszett is, megmaradt Vespától a pék és a szatócs vitája és megmaradt a szarka-tollazat fehér és fekete színének versengése, mint tipikus dekadens ízlésű retorikus termék.⁸

A középkori latin certamenek vagy conflictusok legrégebb két terméke inkább a vergiliusi ekloga hatása alatt keletkezett. A legrégebbet, a *Conflictus veris et hiemis*-t Dodo, Alcuin egyik jeles tanítványa írta,⁹ a másodikat, mely éppen virágok vetélkedését tartalmazza, Dodo művének hatása alatt egy Sedulius Scottus nevű ír szerzetes-humanista szerkesztette össze.¹⁰

A virágvita megverselésének ötlete tehát ettől a IX. szá-

⁸ L. mindezekről H. Walther id. m.

⁹ A. Ebert, Allg. Geschichte der Lit. des Mittelalters im Abendlande. 1880, II. 68.

¹⁰ Sedulius Scottus költészetéről legrészletesebben még mindig A. Ebert id. m. II, 191 és kk. V. ö. még Manitius: Geschichte der lat. Lit. des Mittelalters I. és az ott található irodalmat, továbbá Heilmann: Sedulius Scottus (Quellen u. Unters. zur lat. Phil. des Mittelalters. B. 1).

zadi szerzetestől ered. Műve, a *De rosae liliique certamine* szerintem a magyar népének őse és valami úton-módon összefügg velük.

Sedulius Scottus, a középkori ír humanizmusnak egyik érdekes képviselője. Ő is mint több társa, tudományát a kontinensen hasznosította, csakúgy mint később az olasz renaissance idején az olasz humanisták. Sedulius, mint egy költeményében elmondja, harmadmagával, zord téli időben kopogtatott be a lüttichi apátság kapuján és itt talált hosszabb időre menedéket. Itt írta, 840 és 868 között, a lüttichi püspökök, hercegek és uralkodók kegyeit élvezve, latin verseit, melyeken a latin költészet, főleg Vergilius alapos tanulmányozása érezhető.

Íme a *De rosae liliique certamine* magyar fordításban:

Poeta: Négyszakos határán futott a körbenforgó idő, S a tarku köntössel díszített föld tavaszi pompájában ragyogott. A tejfehér liliumok vitatkoztak a koszorúba font rózsákkal, Amikor egy rózsza sápadozó szájjal ilyen szavakra fakadt:

Rózsza: A bibor adja a királyságot, a bibor a királyság díszé: A királyok szemében a fehér, mint kellemetlen szín, elveszti értékét. Siralmas képpel sápadoznak a fehér, hervadó dolgok; A bibor színe az egész földön tisztelt.

Liliom: Engem, a föld aranyhajú díszét szeret a szép Apollo és hófehér ékességgel ruházott fel. És te, rózsza, mit feleselsz annyit, te aki szegyenletes pirosítóval vagy bekenve s ki jól tudod, hogy bűnös vagy? Vagy talán nem pirul az arcod?

Rózsza: A hajnal testvére vagyok, a magas istenek rokona; engem is szeret Phoebus, piros Phoebusnak hírnöke vagyok; A hajnalcsillag vígan fut az én színem előtt *És nekem pirul a szűzek erényének szent bája.*

Liliom: Felfuvalkodó beszéddel miért okádsz ilyen szavakat, melyek neked örök sebre méltó büntetést szabnak? Úgye, a te fejdíszedet hegyes tüskék furják át: oh jaj, milyen tüskék marcangolják a szerencsétlen rózsafát!

Rózsza: Mit beszélsz félre, te boronált szépség? Amikről te mint megvetendő dolgokról szólasz, azok mind telve vannak dicsérettel: A mindent teremtő Isten engem hegyes tüskével övezett, A rózsza arcát ellenben ragyogó külsővel látta el.

Liliom: Az én tiszteletreméltó fejemet aranyos dísz ékesíti És én nem vagyok kegyetlen, kit túskehordó korona övez, A tej is hófehér, édes emlékből fakad: S így azt mondják, hogy én a zöltségek boldog királynéja vagyok.

Poeta: Akkor a virághordó Tavasz is ott heverészett a fűben: Zöldelő füvekből volt festett ruhája, Balsamos illatok illatoztak tágra nyílt orrlíkában És virágokon uralkodó feje dicső koszorúval ragyogott.

Tavas: Drága kedves jószágaim, miért versenyeztek? mondá. Tudjátok meg, hogy ti mindketten testvérek vagytok földszülétek révén. S hát szabad-e testvéreknek hiú civódásban élniök? Te szép rózsá, hallgass: a te dicsőséged az egész földön ragyog: Azonban a ragyogó kormánypálcákon uralkodik a királyi lilium. Ezért díszetek és szépségtek örökké dicsér benneteket: A szemérem színében növekedjék a rózsá kertjeinkben. Ti pedig pompás liliumok, nőjjetek Phoebus arca előtt; *Te rózsá, a vértanuknak adsz koszorúddal vörös győzelmi pálmát; Ti liliumok hosszú ruhás szűzek csapatát díszítitek.*

Poeta: És akkor a nemző Tavasz mindkettőnek békecsókot adva kibékíti, mint rokonokhoz illik, szelíd leányokat. Akkor a liliumok az irigy nővérnek szives csókokat adtak. Az meg ennek játékból tövisével megharapta száját. A liliumok nevettek a tavaszszülte leány tréfáján, És édes tejjel itatják a szomjas rózsafát. A rózsá pedig kosarakban piros virágokat hoz ajándékképen És hóféhér nővérét bő dicsérettel halmozza el.¹¹

¹¹ Kiadva: Mon. Germ. Hist. Poetae lat. aevi Carolingi III, 230, Sedulii Scotti Carminum 1. II: rec. Lud. Traube:

Cyclica quadrifidis currebant metis, *Poeta*
 Vernabat vario tellus decorataque peplo.
 Lactea cum roseis certabant lilia sertis,
 Cum rosa sic croceo sermones prompserat ore:
 Purpura dat regnum, fit purpura gloria regni; *Rosa*
 Regibus ingrato vilescunt alba colore.
 Albida pallescunt misero marcentia vultu;
 Puniceus color est toto venerabilis orbe.
 Me decus auricomum telluris pulcher Apollo *Lilium*
 Diligit ac niveo faciem vestivit honore.
 Quid, rosa, tanta refers pudibundo perlita fuco,
 Conscia delicti? Vultus tibi nonne rubescit?
 Sum soror Aurorae, divis cognata supernis; *Rosa*
 Et me Phoebus amat, rutili sum nuncia Phebi;
 Lucifer ante meum, hilarescit currere vultum:
 Ast mihi virginei decoris rubet alma venustas.
 Talia cur timidus eructas verba loquelis, *Lilium*
 Quae tibi dant meritas aeterno vulnere poenas.
 Nam diadema tui spinis terebrantur acutis:
 Eheu, quam miserum laniant spineta rosetum.
 Ut quid deleras verbis, occata vetustas? *Rosa*
 Quae tu probra refers, plena sunt omnia laude:
 Conditor omnireans spina me sepsit acuta,
 Muniit et roseos praeclaro tegmine vultus.
 Aureoli decoris mihi vertex comitur almus *Lilium*
 Nec sum spinigera crudelis septa corona,
 Profuit at niveis dulci lac ubere mammis:
 Sic holerum dominam me dicunt esse beatam.
 Tunc Ver florigera iuvenis pausabat in herba: *Poeta*

Sedulius versének keletkezésében más mint klasszikus és középkori latin minta nem játszhat szerepet. Nyelvén Vergilius és Fortunatus hatása érezhető,¹² témája pedig szorosán simul Dodo költeményének témájához.¹³

Ami pedig a magyar népekek és Sedulius versének viszonyát illeti, az ezeréves távolság dacára is könnyen felismerhetjük bennük a közös vonásokat. Mindkét versben virágok vetélkednek elsőbbségükért és mindkettőben megtaláljuk a katolikus egyház szimbolikájának alkalmazását. Seduliusnál a Tavasz jelenti ki, hogy a tövises rózsza a vértanuk virága, míg a liliom a szüzeké, magyar énekekben a búza- és a szőlővirág maga dicsekszik azzal, hogy Krisztus teste és vére lesz belőle. Sedulius rózsájának, ki azzal kérkedik, hogy a szüzek kedvenc virága, a magyar énekekben a rózsza, viola vagy szekfűvirág felel meg, ki ugyanevvel az érdemmel torkolja le a búza- és szőlővirágot.

De a különbségek is feltűnőek az 50 hexameteres raffinált stílusú humanista költemény és az egyszerű dalolható

Olli tegmen erat pictum viridantibus herbis,
 Ipsius ad patulas redolebant balsama nares
 Floripotensque caput sertis renitebat honoris.
 Pignora cara mei, cur vos contenditis? inquit. *Ver*
 Gnoscite vos geminas tellure parente sorores:
 Nam fas germanas lites agitare superbas?
 O rosa pulchra, tace: tua gloria claret in orbe;
 Regia sed nitidis dominantur lilia sceptris.
 Hinc decus et species vestrum vos laudat in aevum:
 Forma pudicitiae nostris rosa gliscat in hortis,
 Splendida Phebeo vos, lilia, crescite vultu;
 Tu, rosa martyribus rutilam das stemmate palmam,
 Lilia, virgineas turbas decorate stolatas.
 Et tunc *Ver* genitor geminis dans oscula pacis *Poeta*
 Concordat dulces patrio de more puellas.
 Lilia tunc croceae dant oscula grata sorori,
 Illa sed huic ludens spinetis ora momordit.
 Lilia vernigenae ludum risere puellae,
 Ambroseo bibulum potant et lacte rosetum.
 At rosa puniceos calathis fert xenia flores
 Ac niveam largo germanam dicit honore.

¹² Edmond Faral: Recherches sur les sources latines des contes et romans courtois du moyen-âge. Paris 1913, 139 l.

¹³ Ebert id. h.

strófákból összerótt magyar énekek között. Amott hosszú vitatkozás, a költő kíséző magyarázatával és a tavasz döntő ítéletével, ami az ekloga disputastílusának maradványa, emitt rövid expozíció után egy-egy mondatból álló beszélgetés a népies stílus refrain-szerű szerkesztési módján s a döntést többnyire epigrammatikus csattanó helyettesíti.

Ez az összetevés nem azt jelenti, mintha egyenes kapcsolatot keresnénk a Sedulius-vers és a magyar népelemek között. Sedulius versei csak a legújabb időben, a XIX. században lettek újra ismeretesekek. Nem tudjuk, vajjon a Graesse (*Trézor des livres rares et précieux*) említette Angelico Mai kardinális kiadványaiban (*Scriptorum veterum nova collectio e Vat. cod. ed. ab A. M. 1825—38, t. IX és Spicilegium Romanum t. VIII. 1839*) szerepel-e már a Sedulius kiadott művecskéi között a *Certamen rosae et lilii*. Majd a *Monumenta Germaniae* kiadványa előtt nem sokkal kiadta Sedulius költeményeit Grosse (*Sedulii Scoti Carmina. Ed. ab Emilio Grosse, Regimonti Pr. 1868*) és E. Duemmler (*Sedulii Scoti Carmina Quadraginta ex cod. Bruxellensi edidit E. Duemmler, Halis Saxonum 1869*).¹⁴

De még ha Angelico Mai kiadásában megleljük is Sedulius versét, nem valószínű, hogy e tudós kiadványok keltették volna fel valamely versszerző figyelmét s hogy a középkori vers a XIX. században ment volna ily jelentékeny módosításokon keresztül. Egy ily feltevésnek már a dallam régies színezete és az ének szétszört és régi (1848) előfordulása is ellentmondana.

E helyett inkább arra gondolunk, hogy a tudós Sedulius klasszikus mértékben írott versét valamely középkori latin énekszerző átírta rímes dalformára és egy ilyen ú. n. vágáns-énekből származik a magyar ének. És valóban egy bécsi kéziratból elő is került egy valószínűleg XIII. századi rímes latin virágvetélkedés: itt az ibolya és a rózsa vitatkoznak elsőbbségükért, miközben alaposan megszólják egymást.¹⁵

¹⁴ A XVI. században csak egy teológiai munkája volt ismeretes. V. ö. Graessenél: *Seduli Scoti Hybernensis In omnes epistolas Pauli collectaneum*. Bas. p. Henr. Petrum 1528, in-fol. Nem láttam.

¹⁵ Először kiadta Leandro Biádene, Carlo Salvioni házassági ajándéka gyanánt. Hozzáférhető helyen újra kiadta javításokkal: Adolf Tebler. *Archiv f. d. Studium d. n. Spr. u. Lit.* 90 köt. 1893, 152. köt.

Az ismeretlen költő egy reggel valami nagy dologról elmélkedve korán felkelt és kiment a kertbe sétálni:

1. Dum grandem¹⁶ materiam mente meditarer
ruminando sepius hanc et tediarer,
surgens hortum subiū, ut solaciarer,
sacievos¹⁷ virides cernens recrearer.
2. Duo cordis oculis astiterunt flores
floribus pre ceteris visu pulciores,
cum decore dispares nec unicolores,
pares at mirabiles spirabant odores.
3. Dum certatim redolent, certant redolentes,
commendare merita sua cupientes,
de virtute propria multa disserentes,
erant alter alteri sesse preferentes.

Tehát a zöld vetés között vetekedve illatoznak, illatozva vetekednek, érdemeiket dicsérni óhajtják, sokat tárgyalják saját kiválóságukat, egyik a másik elé helyezé magát.

Az ibolya kezdi és felszólítja a költőt, üljön fel egy székre és mint bíró ítélkezzék közöttük. Majd elsőnek akar szólni és kifejti, hogy a tél elmúltával ő a tavasz elsőszülöttje. Már pedig az első mindenütt a hatalom. Ezért megköveteli, hogy minden virág tisztelje és ő legyen a parancsolójuk. Őt *viola*-nak, de nem *violata*-nak nevezik. Illatáért még a királyok is saját kezükkel szedik. Színe a mennybolt színéhez hasonlít. Nincsenek tövisei, de van ártatlan galamblelke. Az ő idejében szántanak, szőlőt kötnek az emberek, a madarak édesen énekelnek és fészkeikben kiköltik fiókáikat.

16. Talis non sum, viola, qualis tu es, rosa,
que a capris roderis, increpata rosa.
quidquid de te dicitur, tene sine glosa:
spina tibi genitrix, et ipsa spinosa.
17. Meretricum pectore non es gloriosa,
fronte thabernarie parum preciosa,
in pastorum pileis ignominiosa,
super lectos sterneris res luxuriosa.

¹⁶ H. Walther javítása (id. m.) Tobler *quandam* szava helyett.

¹⁷ Zupitza *saciones* (vetéscék), Gröber *surculos* (hajtások) emendatiót ajánl.

18. Unde tibi consulo: noli superbire,
de te nec sublimia nec magna sentire,
stude tue domine subdita servire
et ad rutum viole libens obedire.

A rózsza méltóságteljesen válaszol az ibolya d a g á l y o s beszédjére:

19. Florum flos egregia nuncupata rosa
cum ingenti flamine ‚quamvis‘, dicit, ‚rosa,
contra verba viole nimis ampullosa
verba cogor promere satis seriosa.

Hallgass, mondja tovább, hiszen te neked törékeny gyökere-
red van, disznók és juhok taposnak és ezért neveznek
v i o l a - n a k, „quia violaris.“ Két társad van, a csalán és a
száraz erica. Fejed mindig a föld felé hajtod, sápadt, hajlott
a virágod, míg én felfelé tartom az orcámat és csillagom az
ég csillagához hasonlít. A zöldelő búza idején nyiladozom,
mert abban ugyan nincs semmi dicsőség, hogy te előbb vi-
rágzol. A hajnal is megelőzi a napot.

26. Ego rosa rorida sum regina florum,
super omnes iudico florem me decorum.
spargor honorifice super regum thorum,
super aras inferor in edem sacrorum.

Tehát az oltárookra tesznek a szentség házába!

27. Me toti convāncio¹⁸ choro clericorum
*me portat in manibus turba puerorum,
gestat in capitibus cetus iuniorum,
fovet suis sinibus ordo seniorum.*
28. Per me querit crescere decor reginarum,
*electarum fulgeo fronte feminarum
tenerarum colligor manu puellarum,
omnis cetus comparat ex me sertum carum.*

Tehát engem a fiúk, legények leszednek és fejükre, az
öregek ölükbe tesznek; a szép asszonyok homlokán ragyo-
gok, a gyengéd szűzek kezükkel szednek és minden csapat
belőlem fon kedves koszorút...

¹⁸ Tobler és Zupitza így oldja fel a kézirat egy rövidítését, bár az értelem nem kifogástalan.

29. Regun vinco trabeas rubeo colore,
aromata supero dulci cum odore,
febres fugo valida medicine more;
virtutis pre floribus valeo vigore.

Az e versszakban rejlő állítás: „a lázt orvosság módjára elkergetem“ az egyetlen előttem ismeretes hely, mely némileg megvilágítja Balassinak e sorát: „Rígi betegségről Mint jámadott ember Újul rózsza szagátul...“ (Dézsi-kiad. I, 63).

Több efféle dicsekvés után a rózsza felszólítja az ibolyát, hogy engedelmesskedjék neki. A költő-bíró igazságot tesz: mindketten sértegették egymást, ami nem illik.

33. Estis flores nobiles, flores generosi,
amabiles omnibus, cunctis preciosi;
non debetis fieri contumeliosi,
esse nec ad invicem velitis exosi.

Minden virágoknál különbek, méltóságosabbak, szebbek vagytok és nem vagytok egymás rabnői, hanem testvérei (non vocetis socias servas, sed sorores).

Ha ezt a költeményt összehasonlítjuk Sedulius Scottuséval, rögtön szembetűnik, hogy a szerző ismerte a IX. századi humanista versét. Igaz, hogy a lilium helyébe az ibolya lépett, de a vitatkozás formája, egyes argumentumok, különösen a rózsza beszédje pontos reminiscenciákat mutat. A megoldás egymaga: „ti testvérek vagytok“, Sedulius Tavaşának ítéletére utal. Eltűnt azonban a vita váltakozó beszélgetés-formája: mindkét fél csak egyszer szólal meg és különösen új a strófás énekelt versalak, ami a féltudós clericus költést jellemzi.

A virágok vetélkedésére más népek irodalmából egyelőre csak kevés példát tudunk idézni. Tudjuk azonban, hogy már Dante korában Fra Bonvesin de Riva (megh. 1291 után) északolaszországi nyelvjárásba átdolgozta a rózsza és ibolya vitáját.¹⁹ A költemény hosszabb, mint a bécsi latin vers, de az összehasonlításból kiderül, hogy itt is a latin vers a forrás. Több lényeges változtatást is találunk a papköltő művében. A rózsza pl. így dicsekszik:

¹⁹ Kiadta Bekker: Bericht über die zur Bekanntmachung geeigneten Verhandlungen der königl. preuss. Akad. der Wissensch. zu Berlin 1851, 3. lap.

190. la vergine Maria a mi si compradha.
 la passion de Criste per mi si denotadha
 zò no serave de mi, sed eo no fosse beadha.

Itt a liliom tesz köztük ítéletet és e jámbor záradékkal végzi:

Qual è si com viora, lo qual no vol mete cura
 d'orgogo ni d'avaritia nidra carnal sozura.
 ki pregarà l'altissimo e la regina pura
 per mi fra Bonvesin, habia bona ventura.

Hogy mi módon hatolhat be a clericus vágáns-költészet a népköltésbe, arra van egy kitünő analógiánk a legnépszerűbb vetélkedés-témával, a bor és víz vitájával kapcsolatban, mely barokkos kibővítéssel és cifrázással nálunk is előfordul a XVII–XVIII. században.²⁰ Egy romanista, V. Smith rámutatott arra (Romania VI, 506), hogy a bor és víz vitája a francia földön népénekek formájában általánosan el van terjedve. Idéz pl. egy vásári mutatványos képet (image d'Épinal) mely a bor és víz versengését ábrázolta és melyhez megfelelő strófákat énekeltek; idéz egy Marllhes-en-Forez-i csizmadiát, ki szintén énekel neki egy ilyen tartalmú nótát. De legérdekesebb az az ének, melyet Vorey-ban (Forez) gyűjtött s melyet a székely népénekekkel való formai analógia miatt itt közlünk:

1. En me promenant tout le long d'un ruisseau,
 J'entendis le Vin et l'Eau qui se disaient contraire.
2. Le Vin dit à la Rivière: „Mais que tu es mauvaise!
 Toute personne qui boit de toi est bien mal à son aise.“
3. Voici l'eau qui lui répond d'une douce manière:
 „Moi qui nourris la truite pour la grossir ensuite
 Et tous les petits poissons qui viennent à ma suite.“
4. Voici le vin qui lui répond d'une grosse manière:
 „Moi fais chanter les hommes quand illes sont à table
 Et les fais vivre en riant dans leur petit ménage.“

²⁰ Bor és víz dicsérete (Thaly, Vitézi énekek II, 115). A dialogus, melyben Miles, Kántor, Poéta, papok, egy asszony és egy nemes úr lépnek fel Bacchus és Neptun mellett, a Nemzeti Múzeum kéziratárában van és kritikai kiadására még most is vár: Oct. 39 Thaly szerint.

5. Voici l'Eau qui lui répond d'une douce manière:
„Moi l'on fait la lessive pour blanchir ta chemise.
L'on me dresse des moulins pour faire la farine.“
6. Voici le Vin qui lui répond d'une grosse manière:
„Et moi l'on me renferme dans un tonneau de chêne;
Lors qu'on a besoin de moi l'on me perce l'oreille.“
7. Voici l'Eau qui lui répond d'une douce manière:
„Moi sers au saint baptême, toi tu n'es pas de même:
J'admets les enfants du monde au saint nom de l'Eglise!“

Az alaki hasonlóság a francia vers és a magyar énekek között szembeeszkő: itt is rövid, énekelhető szakaszok, párhuzamos, sorismétlő szerkesztési mód, párbeszéd pontos jelzése (Voici l'eau qui lui répond d'une douce manière = Felele nékie a szép buza virág); mindkét helyen megtaláljuk az expozíciós strófát, az epigrammatikus csattanót és a katolikus egyházi funkcióra vonatkozó dicsekvést. Mindez arra vall, hogy itt közös forrásra visszamenő európai műfajjal és stílussal van dolgunk.

Már pedig a bor és víz dicséreténél határozottan bizonyíthatjuk, hogy a vágánsdalok népszerűsítették ezt az Európaszerte elterjedt témát.²¹ A vágánsdalok gyűjteményeiben több ízben találkozunk a bor és víz versengésével. Egyikből, a *Denudata veritate* kezdetűből a víz replikáját itt közöljük:²²

<p>8. Aqua contra surgit ita:
„turpis iacet tua vita
in magna miseria.
Qui sunt tui potatores,
vitam perdunt atque mores
tendentes ad vitia.“</p> | <p>9. „Tu scis linguas impedire,
titubando solet ire
tua sumens basia,
verba recte non discernens
centum putat esse cernens
duo luminaria.“</p> |
|---|---|

²¹ Bő átdolgozása Pierre Jamectól: *Le Débat du vin et de l'eau*; Montaignon: *Recueil de poésies françaises IV*, 103. Morel-Fatio egy katalán változatot közöl *Romania XVI*, 375. V. ö. még Moritz Steinschneider id. m. becses összeállítását.

²² *Carmina Burana* 173 (Bibl. des lit. Vercins in Stuttgart XVI), ugyanez *Edélestand-Du Ménil*: *Poésies latines inédites du moyen âge*, 1854, ugyanitt a *Cum teneret omnia* kezdetű is a bor és víz vitáját mondja el; v. ö. Gröber, *Zeitschrift für rom. Phil.* II, 352.

10. „Et qui tuus est amator,
Homicida, fornicator,
Davus, Geta, Birria:
tales tibi famulantur,
tales de te gloriantur
tabernali curia.“

nullam habes libertatem,
domos tenes parvulas;
sed ego magna sum in mundo,
dissoluta me diffundo
per terre particulas:
potum dono sitiendi,
ad salutem me quærenti
valde necessaria.“

11. „Propter tuam pravitatem

A magyar irodalomban Balassi nótajelzései között találjuk annak bizonyítékát, hogy a vágáns-dalok nálunk is ismeretesek voltak. Balassitól dallamként idézett strofikus szerkezetű *Vir Monachus in mense May* (Dézsi-kiad. I, 90) szerintem csakis efféle vágáns-dal lehetett, melynek tartalma valószínűleg hasonlított Balassi szerelmes verséhez.

Már most, ha a magyar énekek keletkezését megpróbáljuk a középkori latin énekből levezetni, nem szabad elfelednünk, hogy a virágok vetélkedése az erdélyi oláh sárga kolinda költészetében elég sok változatban előfordul, még pedig a magyar énekekhez feltűnően hasonló alakban és mégis oly lényeges különbségekkel, hogy sem a magyar énekeket az oláh kolindákból, sem az oláh kolindákat a magyar énekekből nem származtathatjuk.

Abból a hat kolindából, vagyis karácsonyi énekből, melyet Alexiu Viciu adott ki a bukaresti oláh akadémia folklore-kiadványainak sorozatában²³ és melyekhez Bartók Béla gyűjtéséből még két változatot hozzátehetünk,²⁴ megállapíthatjuk, hogy az oláh kolindákban is három virág vetezkedik elsőbbségért, de ezek mindig kivétel nélkül a búza, a szőlő és az olaj virága.²⁵ A vitatkozás sosem a mezőn, hanem az oltáron folyik és két változat szerint maga Isten ítéletet is tesz közöttük, mindegyiknek igazságot szolgáltatva. A magyar énekek pajkos profán csattanója, t. i. hogy a legények,

²³ Colinde din Ardeal. Datini de crăciun si credinte poporane culegere cu anotatiuni si glosar de Alexiu Viciu, Bucuresti, 1914 Acad. Româna. Din Viata poporului român XXII. köt. a CXXXVII.—CXLII. számok.

²⁴ Volksmusik der Rumänen v. Maramures (Sammlb. f. vergl. Musikw. IV.), 15. és 16. sz.

²⁵ A búzát, bort és olajat másfajta kolindákban is megtaláltuk együtt v. ö. *Graulu, vinulu si mirulu*, M. Marienescu: Poesia populare. Colinde. Pest, 1859.; 53 l., ahol a három tárgyat maga az énekes hasonlítja össze.

leányok virága (ibolya, rózsza vagy szekfű) különb mint a másik kettő, mely Isten színét képviseli, teljesen hiányzik az oláh énekekből, mert a profán virág helyébe lépő olajvirág is egyházi szolgálatával dicsekszik, t. i. hogy vele keresztelnek. Egyetlen változatban (139. sz.) zárul az ének némileg profán csattanóval: ebben a boré az utolsó szó s azzal dicsekszik, hogy ő terjeszti el a vígságot az emberek között, de összehasonlítva a többivel, ez nyilván újabb variáns. Kétségtelenül teljesebb változat az a kettő, melyben Isten ítéletet is tesz a virágok közt, mert ez még a középkori latin disputa-vers teljes formáját, a vitát a döntőbíró ítéletével együtt megőrizte (138. és 141. sz.).

Az egyiket itt közlöm magyar fordításban (138. sz.):

Drága nap kél minden vidékre, minden útra. Fönn, ebben az udvarban jó, szép szokás van, Krisztustól való, mert vannak széles asztalok és meggyújtott fáklyák.²⁷ Az asztalok körül karosszékek vannak felállítva. Keresztben az asztalokon van három kis virág, három füvecske. Ezek egymást ócsárolják: Melyik nagyobb a másiknál? A jó Isten az égben²⁸ ül, nézi őket és szóval beszél hozzájuk. A búzavirág jól beszél és így bizonykodik: „Isten mellett én vagyok a legnagyobb, mert ahol én nem vagyok, ott nincs kalács az asztalon, sem jóllakottság a házban!“ A szőlővirág jól beszél és így bizonykodik: „Isten mellett én vagyok a legnagyobb, mert ahol én nem vagyok, ott nincs se öröm, se boldogság!“ Az olaj virága jól beszél és így bizonykodik: „Isten mellett én vagyok a legnagyobb, mert ahol én nem vagyok, ott nincs keresztelés!“ A jó Isten ül az égben, nézi őket és jól beszél: „Ti három kis virág, három kis füvecske, mit vetekedtek? Azt mondom nektek, hogy mindhárman enyéim vagytok. A búza virága jól beszél, mert ő az én testem. A bor virága jól beszél és bizonykodik: ő az én vérem és az egész világé. Az olaj virága jól beszél és bizonykodik: ő az én keresztiségem és az egész világé és vele kereszteltetnek a pogányok keresztényekké. Jó emberek, ragyogó egészséget!²⁹

²⁷ Lelőhelyek: Mezőszilvás, Kolozsm.: Csáklya (Alsófehérm.) vagy Cseklye (Biharm.) (= Cetea), Kuzsir (Cujir);? (Orășia Mur.); Kis-kalán (Hunyadm.), Ujfalu (Alsófehérm.); Vánecsfalva (Mármarosm.); Izakonyha (Mármarosm.).

²⁷ Más variánsokból tudjuk, hogy itt az oltárra céloz az énekes,

²⁸ Más változatban az oltáron, selyemszéken.

²⁹ Drag soare răsare	Bun rându-i, frumos,
'N toate laturile,	Dar dela Hristos,
'N toate vadurile.	Că sunt mese 'ntinse
Sus la accesta curte	Si făclii aprinse.

Formailag a magyar énekekhez legközelebb áll a rövid mezőszilvási (Kolozsm. Silvasul rom.) változat. Ez a virágvetélkedéssel össze nem függő bevezetés után, mely a szent estét dicséri minden expozíció nélkül, így adja elő a vitát (137. sz.):

Szól a búza virága: „Virágok, ti mind virágok vagytok, de én vagyok a búza virága és én vagyok az Úr teste!” Szól a bor virága: „Virágok, ti mind virágok vagytok, de én vagyok a bor virága és én vagyok az Úr vére!” Szól az olaj virága: „Virágok, ti mind virágok vagytok, de én vagyok az olaj virága, aki megkenem az embereket és keresztényekké kerestelek őket!”

Imprejur de mese
 Jituri is direse,
 Crucis peste mese
 Sunt trei floricele,
 Tri mohoritele.
 Ele se muștră:
 Care sunt mai mari?
 Drag Domnule din ceriu
 Sade, le privește
 Si din graiu grăieste.
 Floarea grăului
 Chiar bine grăia
 Si s'adeveria:
 — Lângă Dumnezeu
 Sunt mai mare eu,
 Că unde nu-s eu,
 Nu-s colaci pe masă,
 Nici un saț în casă!
 Floarea vinului
 Chiar bine grăia
 Si s'adeveria:
 — Lângă Dumnezeu
 Sunt mai mare eu,
 Că unde nu-s eu,
 Nici o veselie,
 Nici o bucurie!
 Floarea mirului
 Chiar bine grăia
 Si s'adeveria:

— Lânga Dumnezeu
 Sunt mai mare eu,
 Că unde nu-s eu,
 Nici o creștinare
 Nici o botezare!
 Drag Domnule din ceriu
 Sade, le privește
 Chiar bine grăeste:
 — Voi trei floricele,
 Tri mohoritele
 Ce vă voi muștrati,
 Că, zău, voi tustrele,
 Că, sunteți a mele.
 Floarea grăului
 Chiar bine grăia
 Că-i pelita mea.
 Floarea vinului
 Chiar bine grăia
 Si s'adeveria:
 E sângele meu
 Si a toată lumea.
 Floarea mirului
 Chiar bine grăia
 Si s'adeveria:
 E botezul meu
 Si ei se boteză
 Din păgâni creștini.
 Oameni de cei buni,
 Dalbă-i sănătate!

Szerintem kétségtelen, hogy a magyar és az oláh énekek egyrészt egy azonos régi latin énekből, másrészt egymástól függetlenül keletkeztek. Hogy azonos forrásra mennek vissza, bizonyítja mindkettőben a hármastagolás, továbbá a búza- és a szőlővirág jelenléte és azonos dicsekvése misztikus érdemeikkel. Ez véletlen találkozás nem lehet. Viszont hogy egymástól függetlenül keletkeztek, azt tanúsítják egyrészt a székely változatok, melyek nem az erdélyi oláh kolindákkal, hanem a nyitrai és dunamenti magyar változatokkal azonos szöveget mutatnak, vagyis mindegyikükben a profán virág szerepel a búza- és a szőlővirág mellett, nem pedig az olajvirága, mint az oláh változatokban. Másrészt az oláh kolindák megőrizték a középkori latin énekek olvasható békítő döntőítéletét, ami a magyar énekekből hiányzik. Viszont a magyar énekekben archaikus elem a középkori latin ének hőseinek, a rózsának és violának előfordulása és a hozzáfűződő dicsekvés (leányok leszedik, vele dicsekszenek). A székely variánsokban előforduló székfű nyilván újabb eredetű.

S épen azért, mert a magyar és oláh énekek archaikus elemeikben egymástól különböznek és mégis lényegesen egyező vonásokat mutatnak, melyek hiányzanak a bécsi latin énekből, kénytelenek vagyunk ez ének és a magyar-oláh énekek közé egy hipotetikus latin vágáns-éneket iktatni, melyben egyrészt a magyar és az oláh énekek egymástól különböző archaikus elemei, másrészt közös, de a bécsi latin énektől eltérő elemeik megvoltak. Ebben az ősz latin énekekben valószínűleg a rózsza és ibolya mellé még a szőlő és a búza virága is beállt a vetekedők sorába és talán Isten ítéletével végződött. A magyar fordításból aztán az ítélet egészen elmaradt és az ének többé-kevésbé hangsúlyozott éllel a XII. századi latin versben már előforduló és végelemzésben Seduliustól származó érveléssel zárul. A szentiváni énekléssel való összefüggés teljesen külsőleges és a nyitrai refrain (virágo m véled elmegyek stb.) tisztára külső szóasszociáció (virág) révén ragadt a virágvetélkedéshez. Igen becses azonban a nyitrai variánsok legrégebbi feljegyzéseiben előforduló *ivola* és a Vikár Béla gyűjtötte töredékes udvarhelyi variáns, melyben egy meg nem határozott virág mellett a székfű és a kékszínű *viola* vitatkozik. Ugyancsak érdekes, hogy a Részó Ensel variánsában az

i v o l a mellett a r ó z s a is előfordul, mint a régi latin költeményben.

Az oláh kolindák szintén erre a hipotetikus latin versre mennek vissza; az összerző, v. sz. valami oláh egyházi férfiú, teljesen a ritus szellemében igazította el a latin mintát s a virágok vetélkedését — talán tartalma miatt — a kolindák stílusába átírta, kiküszöbölve a profán elemeket azzal, hogy a rózsa, illetve ibolya (viola) helyébe illesztette az olajat. Megtartotta azonban a békítő ítéletet, mely aztán egyes későbbi változatokban elmaradt.²⁹

Érdekes tanulságot rejt magában a virágok vetélkedésének tanulmányozásából levont eredményünk: ime újra egy példa arra, hogy a népköltészetben milyen régi műköltési lecsapódások rejlenek. Csak nemrégiben mutattam rá arra, hogy a B ú s a n b ú g ó b ú s g e r l i c e kezdetű énekben egy középkori eredetű tudós hiedelem rejlik. Ezúttal azonban talán sikerült bebizonyítanom, hogy egy népének egy egész középkori műfajt képvisel a magyar irodalomban. A v i r á g o k v e t é l k e d é s e, mint latin ősei, pontosan tükrözi a keresztény világnézet kellős közepén vígan tenyésző profán szellemet.

A magyar tudományos közvélemény még mindig nem méltányolja eléggé, milyen roppant fontosságú munkát végzett a magyar folklore-kutatás, midőn a fonográfhenger segítségével megmentette a végső pusztulástól a magyar zenei irodalmi mult drága maradványait. Vajjon nem épen a sokat emlegetett v i r á g é n e k e k utolsó emlékét szedték-e össze az eldugott magyar falvakban?

²⁹ A XI. századtól kezdve a perzsa-arab s így v. sz. a török költészetben is megtaláljuk a vetélkedő vers műfaját; 1030 körül már Asadi megírja első *munázarát*-ját (Hermann Ethé: Über persische Tenzonen, Abh. u. Vortr. des 5. Kongr. der Orientalisten, II. 1. Hälfte, Berlin 1882, 48—135. l.) Virágviták is akadnak, főleg a rózsa és a nárcisz között (Ethé, id. h. 53 és Steinschneider id. h. 10., 81. és 90. sz.), de a latin énekekkel való hasonlóság és a sacrális tartalom miatt lehetetlen a magyar és oláh énekekkel kapcsolatban a keleti származást vitatni. Nem láthattam a köv. művet: Alex. Rosetti: Colindele religioase la Români. Buc. 1920 (Analele Acad. Rom.)

MINERVA

címen már kilencedik évfolyamánál tart az a folyóirat, mely a magyar *szellemtudományok* öneszméletének és tudatos összetartásának lett vezető orgánuma. Mikor a folyóirat terve kialakult, a magyar szellemi tudományok önérzete a mélyponton állt. A „bölcsezet-, nyelv- és történettudományok“ egymástól mindinkább elidegenedtek, a pozitívizmus jegyében állva egyre szűkebb és szűkebb területekre specializálódtak, csak a természettudományokat tartották igazi tudománynak és követhető példának. A filozófiai műveltség hiánya az önérzetüket vesztett szellemtudományok előtt tudományos érdemnek látszott. Azóta kilenc esztendő múlt el és ezt a kilenc esztendőt a magyar tudományosság történetében is a *szellemtudományok szabadságharcának* lehetne mondani. Hogy ez idő alatt a tudományos közszellem a szellemtudományok javára megváltozott és az irodalomtudomány, történelemtudományok, filozófia és pedagógia újból egymásra találtak, hogy a filozófia újból eleven tényezője a tudományos életnek, hogy a szellemtudományok újból ráeszmélnek önállóságukra, összetartozandóságukra és a *szellemtudomány, szellemtörténet* fogalma behatolt a köztudatba — mindebben a Minerva folyóirat tanulmányainak nagy részük van.

A Minerva-Társaságra és a folyóíratra vonatkozó minden közlemény a MINERVA-TÁRSASÁG címére küldendő.
(Pécs, Központi Egyetem).

A folyóirat eddig megjelent évfolyamai a következő tanulmányokat tartalmazzák:

BALOGH JÓZSEF

A keresztény-római irodalomtörténet néhány jellemzőbb vonása (1926).

BARTONIEK EMMA

Az Árpád-ház neve (1924).

BECKER, C. H. porosz kultuszminiszter

Porosz-német kultúrpolitika a világháború után (1926).
Gragger Róbert (1927).

BARÓ BRANDENSTEIN BÉLA

Korunk lelki válsága és a metafizika problémája (1926).

CSASZAR ELEMÉR

Jókai (1925).

ECKHARDT SANDOR

Magyar rózsakeresztesek (1922).

A Contrat Social. Fejezet a magyar felvilágosodás történetéből (1923).

Sicambria (1927).

Magyar humanisták Párizsban (1929).

Az utolsó virágének (1930).

FABIÁN ISTVÁN

A francia konzervativizmus filozófiai alapvetői.
Maurras, Seillière, Maritain (1927).

FALUDI JÁNOS

Dudith és a francia humanisták (1929).

FARKAS GYULA

Romános-romántos-romantikus (1929).

GEREVICH TIBOR

A régi magyar művészet európai helyzete (1924).

HÓMAN BALINT

A magyar történetírás első korszaka (1923).

1. A történetírás formái a középkorban. 2. A magyar történetírás kezdetei és a Szent László-kori Gesta Ungarorum. 3. XII. századi történetírásunk és Béla király névtelen jegyzője.

HORNYANSZKY GYULA

A történettudomány általános jellegéről (1924).

HORVÁTH JÁNOS

Magyar irodalomismeret. A rendszerezés alapelvei (1922).

Faj-kérdés az irodalomban. Jegyzetek a Petőfi-irodalomhoz. (1922).

PAULER AKOS

A szellemtörténet kategóriái (1923).

PROHASZKA LAJOS

Vallás és kultúra. Leopold Ziegler filozófiája (1929).

PUKANSZKY BÉLA

Schopenhauer és a századvégi magyar líra (1922).

A magyar Hegel-vita (1922).

Kritikai Szemle

Horváth János: A magyar irodalmi népiesség (1929).

RIEDL FRIGYES HAGYATÉKABÓL

Magyar sors. Új magyar élet. A háború. Az emberiség jövője.
A Nyugat délibábja. Zsidókérdés. (1922).

RUBER JÓZSEF

Werbóczy gondolatvilága (1923).

SZEKFŐ GYULA

Faji sajátosságaink a gazdaságtörténet világánál (1922).

I. Probléma és fogalmak. — II. A magyar börttermelés külső tényezői. — III. Belső tényező: a termelő lelkiállata. — IV. Adatok a termelő lelkiállata ismeretéhez. A) XIX. század első fele. Széchenyi és Wesselényi. B) Az abszolútizmus korában. Szemere Bertalan. C) A kiegyezési korszakban. — V. Az eredmények.

Gragger Róbert művelődésünk történetében (1927).

SZERB ANTAL

Kölcsey (1926).

1. Kölcsey szentimentalizmusa. — II. Kölcsey ideálijzma

Az Udvari ember (1926).

Baldassare Castiglione. 1. Életforma. 2. Középkori normák
3. Renaissance. 4. Az antik gondolat. 5. Az emberi érték.

Magyar preromantika (1929).

Vörösmarty-tanulmányok (1930).

GRÓF TELEKI PÁL

Szintézis és szisztéma a földrajzi előadásban (1922).

THIENEMANN TIVADAR

A pozitívizmus és a magyar történettudományok (1922).

A szabadgondolkodás első nyomai a magyar közép-
korban (1922).

A Nyugat alkonya (1922).

Oswald Spengler és a Spengler-vita. — I. Spengler történet-
filozófiája. 1. Természet és történelem. 2. A kultúra fogalma
3. A kultúrák különbözősége. 4. A kultúrák egysége. — II. A
Spengler-irodalom

Városi élet a magyar középkorban (1923).

I. Polgárok és ferencesek. — II. Kódexirodalmunk eredete.

Mohács és Erasmus (1924).

I. Történetfelfogás. — II. Erasmus. — III. A magyar erasmisták.
— IV. Ut a felvilágosodás felé.

Irodalomtörténeti alapfogalmak (1927—30).

I. A fejlődés. 1. Szerves fejlődés. 2. Szellemi fejlődés. — II. A fejlődés fokozatai. 1. Szóhagyomány. A) Alakuló szöveg. B) Személytelen szerző. C) Jelenvaló közönség. — 2. Kézirat. A) Állandóanuló szöveg. B) Szerző személy. C) Közeli közönség. — 3. A könyv. A) Állandó szöveg. B) Szerző személyiség. C) Távoli közönség.

Tudománytörténet (1929).

TOLNAI VILMOS

Kritikai Szemle.

Szinynyi Ferenc: Novella- és regényirodalmunk a szabadságharcig (1926). — Szekfő Gyula: Iratok a magyar államnyelv történetéhez (1927).

TÓTH BELA

Rousscauista politikusok (1929).

VARKONYI HILDEBRAND

Kritikai Szemle (1925).

Eckhardt Sándor: A francia forradalom eszméi Magyarországon — Koszó János: Fessler Aurél Ignác, a regény- és történetíró. Freiherr v. Brandenstein: Grundlegung der Philosophie I. (1927).

A pedagógia a szellemi tudományok sorában (1925).

WESZELY ÖDÜN

A magyar pedagógia újabb fejlődése (1925)

Pedagógiai alapfogalmak változása (1929).

Az egyetem eszméje és típusai (1929).

ZLINSZKY ALADAR

Érzelekm kifejezés a lírában (1926).

ZOLNAI BÉLA

Nyelvtudomány és szellemtörténet (1922).

Az összehasonlító irodalomtörténet mai állásáról.

1. Az „európai irodalom” vitája. 2. Lehetséges-e a szintézis? a) Nemzeti irodalomtörténet. b) Világirodalomtörténet? 3. Módszertani szempontok.

Magyar janzenisták (1924—25).

I. Jansenius és a Port-Royal. — II. A rodostói könyvtár. 1. Külső inspirációk. 2. A gyakori áldozás vitája. 3. Quesnel. 4. Bibliafordítások és magyarázatok. 5. Janzenista ájtatosság. — III. Rákóczi. 1. Jansenizmus vádjai. 2. Egyházhűség. 3. A grobois-i és rodostói remete. 4. Janzenista tételek. IV. Mikes. 1. A nevető filozófus. 2. Janzenista fordítások. 3. Vallásos fatalizmus. — V. Kiss István. — VI. Magyarországon. 1. Az Unigenitus-bulla körül. 2. Vita a bécsi janzenistákkal. 3. Szent Agoston vallása. 4. Le Tourneux és Nicole magyarul. — VII. Fessler. 1. Zarándokság. 2. Szent Agoston tanítványa. 3. Janzenista írások.

Művészet és szellemtörténet (1925).

A látható nyelv (1926).

1. Az írás hatalma. 2. Írásformák. 3. Íraskonvenciók. a) Helyesírás. b) Interpunctio. c) Rövidítések. 4. Írás- és nyelvfejlődés.

Magyarcélú filológia (1926).

A nyelvi kifejezőség formái (1927).

Balassi és a platonizmus (1928).

I. A Balassi-kérdés fejlődése. — II. Platonizmus és költészet. — III. Középkori örökség. — IV. A renaissance platonizmusa. — V. Balassi a. Spiritualizmus b. Szépség c. A platonikus szerelem.

Körmondat és tiráda (1929).

Tanulmány a klasszikus és romantikus stílus kérdéséhez.

Mikes Kelemen (1930).

